УДК 37.035.3+379.8

Н.В. Дубова
Уманський державний педагогічний університет

ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

В статті розкрито важливе значення виховання та навчання обдарованих дітей, особливості організації роботи з такими дітьми, особлива увага звернута на напрями роботи вчителя технології у позаурочній діяльності.

В статье раскрыто важное значение воспитания и обучения одаренных детей, особенности организации работы с такими детьми, особое внимание обращено на направления работы учителя технологии во внеурочной деятельности.

In the article the importance of education and training of gifted children, especially the organization of work with such children, particular attention to the directions of the teacher in extracurricular activities.

Постановка проблеми. Основне завдання педагога – не спрощене виконання програми з обов’язковим дотриманням вимог, а виховання творчої особистості, створення таких умов, за яких найкращим чином могли б реалізуватися потенційні можливості кожної дитини. Справжньою гуманною місією вчителя є сприяння розвитку здібностей і обдарованості кожної дитини.

Щоб розвивати творчі здібності учнів, поступово та систематично включати їх у самостійну пізнавальну діяльність, щоб забезпечити співпрацю між учнями та вчителями, практикуються такі методичні прийоми, що підтримують у школярів інтерес до навчання, стимулюють їх активність протягом цілого уроку. Одним із варіантів може бути науково та методично обґрунтована організація роботи з обдарованими дітьми.

У сучасній педагогічній теорії та практиці відбувається інтенсивний процес розробки системи виховання та навчання обдарованих дітей. Про це свідчать численні наукові, методичні публікації, науково-практичні конференції.

За визначенням багатьох науковців М.Барна, В.Черняк, Л.Похила та інших складовими системи роботи з цієї проблеми, на які треба орієнтувати педагогічних працівників, є: концепція обдарованості; психодіагностика (виявлення рівня обдарованості); прогнозування розвитку обдарованих дітей; технології та методики виховання, навчання й розвитку творчого потенціалу особистості.

Академічно обдаровані діти на відміну від «звичайних» мають ряд особливостей, які полягають у специфіці сенсорних процесів, інтелекту і творчості, а також взаємин з людьми, які їх оточують. Такі діти випереджають своїх ровесників з усіх, або з тих предметів, до яких мають неабиякий інтерес.

Мета даної статті – розкрити особливості організації роботи з обдарованими дітьми, визначити форми і методи такої роботи.

Виклад основного матеріалу. Одним з важливих напрямів діяльності вчителя в загальноосвітній школі є його робота з учнями, які мають особливі здібності. Вони характеризуються порівняно високим розвитком мислення, довготривалим запам'ятовуванням навчального матеріалу, добрими навичками самоконтролю в навчальній діяльності, великою працездатністю та ін. Їм притаманна неординарність, свобода висловлювання думки, багатство уяви, чіткість різних видів пам'яті, швидкість реакції, вміння піддавати сумніву й науковому осмисленню певні явища, стереотипи, догми. Це створює сприятливі морально-психологічні умови для активної навчальної діяльності та збільшення її обсягу й інтенсивності з тим, щоб навчальне навантаження сприяло розвитку навчальних можливостей учнів, а не стримувало цей процес через недостатню їх завантаженість[3].

Обдаровані діти - це діти, які мають загальну або ту чи іншу спеціальну обдарованість. Важлива риса: обдаровані діти вносять у свою діяльність творчі моменти [2].

Обдарований учень потребує індивідуального підходу до розвитку його здібностей, пізнавальних інтересів. Існує кілька типів індивідуальної обдарованості: раціонально-мислительний — необхідний ученим, політикам, економістам; образно-художній — дизайнерам, конструкторам, художникам, письменникам; раціонально-

образний — історикам, філософам, учителям; емоційно-почуттєвий — режисерам, літераторам.

Навчання дітей з високим розумовим потенціалом у звичайній загальноосвітній школі можна здійснити на підставі стратегії прискорення та стратегії збагачення навчання.

Організаційними формами прискорення є:

- достроковий вступ до школи;
- прискорення в звичайному класі;
- заняття з окремих предметів в інших класах;
- «перестрибування» через клас;
- достроковий вступ до ВНЗ [3].

Як радять учені, основними вимогами залучення учнів до навчання на підставі прискорення мають бути:

- зацікавленість учня в прискоренні, підвищенні здібності в окремій сфері;
- достатня зрілість у соціально-емоційному плані;
- згода батьків тощо.

Прискорення навчання пов'язане зі змінами швидкості навчання, а не його змісту.

Таких дітей у загальноосвітніх школах обмаль.

Друга стратегія — стратегія збагачення, дає дитині змогу в середовищі своїх однолітків розвивати інтелектуальні здібності на відповідному рівні. Основними напрямами стратегії збагачення є:

- розширення знань про навколишній світ;
- розвиток творчого мислення;
- зростання знань у конкретній галузі тощо.

Форми навчання обдарованих дітей:

1.Спеціальні класи.

2.Спеціалізовані школи та школи-інтернати.

3.Навчальні заклади нового типу.

4.Спецкурси та факультативи.

5.Позашкільні гуртки та об'єднання.

6.Заочні школи.

Щодо обдарованих учнів особливу увагу слід звернути на такі моменти: повне задоволення запитів найпідготовленіших дітей у поглибленому вивченні предметів на основі широкого ознайомлення їх із сучасною наукою; створення умов для задоволення їх різнобічних пізнавальних інтересів і водночас для розвитку здібностей, виявлених у певній галузі діяльності; забезпечення можливостей для широкого вияву елементів творчості в навчальній і позашкільній роботі; залучення їх до надання допомоги своїм однокласникам у навчанні, в розвитку навчальних можливостей; запобігання розвитку в них переоцінки своїх можливостей, лінощів через систематичну недовантаженість. Форми роботи з цією категорією учнів — групові та індивідуальні заняття на уроках і в позаурочний час, факультативи. Зміст навчальної інформації для них має доповнюватися науковими відомостями, які вони можуть отримати в процесі виконання додаткових завдань за той самий час, що й інші учні, але за рахунок прискореного темпу обробки навчальної інформації. У методах навчання цих учнів мають превалювати самостійна робота, частково-пошуковий і дослідницький підходи до засвоєних знань, умінь та навичок. Контроль за їх навчанням спрямовується на стимулювання поглибленого вивчення навчального матеріалу, його систематизацію, класифікацію, перенесення знань у нові ситуації, виявлення і розвиток творчих елементів у їх навчанні. Домашні завдання для таких учнів повинні бути творчими.

Названі моменти в навчальних заняттях доповнюють системою позакласної та позашкільної роботи (виконання учнем позанавчальних завдань, відвідування занять гуртка або участь у масових тематичних заходах: вечорах, оглядах-конкурсах художньої, технічної та інших видів творчості, зустрічі з ученими та ін.). Індивідуальні форми позакласної роботи передбачають виконання школярами різноманітних завдань, участь в олімпіадах. Важливо керувати позакласним читанням учнів. Учителі мають налагоджувати контакти з позашкільними

установами, де займаються їх вихованці. Вивчаючи інтереси і нахили учнів, вони допомагають їм обрати профіль позашкільних занять.

У роботі з цією категорією учнів не тільки створюють сприятливі умови для їх розвитку на уроках і в позаурочній діяльності, а й психологічно готують до наполегливої праці. Вони мають усвідомити, що розвинути здібності й досягти успіху можуть лише ті, хто готовий подолати труднощі.

Але часто розвиток обдарованих дітей гальмується через: відсутність соціально-матеріальної бази, потрібної для вияву різнобічних талантів дітей, їхньої творчості; формалізовану, механізовану та автоматизовану систему навчання; поневолення дитячої обдарованості бездуховною масовою культурою; відсутність психологічної допомоги дітям у подоланні комплексу неповноцінності.

Вчителям необхідно звернути увагу на розробку програм для індивідуального навчання з обдарованими дітьми, які розраховані для роботи з учнями в позаурочний час. Основна мета – виховання творчої особистості, збереження обдарованості, сприяння розвитку здібностей, виховання талановитих людей. У спільній позиції, взаємній довірі та підтримці працюють обдаровані діти разом з вчителем. Учні опрацьовують додаткову літературу, виконують цікаві праткичні завдання, виготовляють вироби. Заняття є підготовкою обдарованих дітей до участі в олімпіаді з трудового навчання.

Програми побудовані на основі загальнодидактичних принципів, науковості, систематичності, доступності, послідовності. Особливу увагу слід звертати на знання і точне дотримання учнями правил безпечної роботи.

Поглиблене оволодіння предметом сприяє розвитку відповідних інтересів, нахилів, здібностей, поєднує навчання і творчі пошуки самої дитини, що є необхідною умовою, за якої розвиваються зацікавлення, інтереси до знань, пізнавальні, естетичні і етичні якості сприймання, гнучкість і нешаблонність мислення.

Складаючи такі програми ми ставили перед собою наступні завдання:

1. Програма має бути прискореною, вдосконаленою та обов’язково ускладненою.

2. Програма має якісно перевершувати звичайні програми навчання з предмета.

3. Програму мають корегувати самі учні.

4. Програма має сприяти розвитку творчого мислення стосовно всього навчального матеріалу.

Організовуючи роботу за індивідуальними програмами ми вирішували такі завдання:

1. Створення умов для підготовки кожного учня адекватним його реальним можливостям і рівню знань.

2. Забезпечення навчального процесу елементами поглибленого навчального матеріалу та формами експерименту.

3. Розвиток в учнів культури розумової діяльності, навичок самоосвіти, сприяння оволодінню методами наукового пізнання.

4. Розвиток здібностей різних видів діяльності учнів.

5. Підтримання та зміцнення психо-фізичного здоров'я учнів.

В моніторинговій діяльності особливу роль відіграє аналітична та корекційна діяльність, які неможливі без встановлення причин, що викликають відхилення в очікуваних прогнозованих результатах.

МОНІТОРИНГ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

1 ЕТАП.

1. Бесіди з учителями, учнями.

2. Рівень мотивації мети навчання.

3. Вивчення особистісних якостей учнів, які допомагають їм досягти необхідних результатів.

2 ЕТАП.

1. Рівень знань : з базисного компоненту, з варіативного компоненту.

2.Рівень формування організації пізнавальної діяльності в роботі: фронтальній, індивідуальній, груповій.

3. Рівень використання методів навчання та виховання: визначення головного та істотного в навчанні; залучення до активної пізнавальної діяльності;

стимулювання; здатність до рефлексії (вміння здійснити самоконтроль, само оцінювання та регулювання).

3 ЕТАП.

1. Вивчення рівня компетентності учнів, які індивідуально навчаються.

2. Діагностика рівня готовності до продовження навчання.

3. Планування та прогнозування результатів.

Висновок. Обдаровані люди приносять велику користь суспільству, державі, є її гордістю. Тому перед суспільством, державою, школою і сім'єю постає проблема навчання і виховання таких дітей. Бажано, щоб ці діти навчалися за спеціальними навчальними індивідуальними програмами або в спеціальних навчальних закладах. Розвиток індивідуальних здібностей і обдарованості дітей, забезпечення умов їхньої самореалізації є одним із завдань управлінців, яке потребує конкретної розробки практичних заходів.

Література

1. Аніскіна Н. Педагогічна підтримка обдарованості / Аніскіна Н. – К.: Вид.дім «Шкіл.світ»: Вид. Л.Галіцина, 2005. - 128 с.

2.Дятленко С. Довідник учителя трудового навчання та креслення в запитаннях та відповідях / Дятленко С., Терещук Б., Лосина Н. – Харків: „Ранок” Веста. 2006. – 608 с.

3.Карабаєва І. Педагогічна підтримка як механізм розвитку творчого спрямованого фантазування дітей старшого дошкільного віку / Карабаєва І. – К.: Наук. світ, 2006. – 82 с.

4.Маліцька Л. Управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів (теоретичний аспект) // Рідна школа. – 2002. - №6. – С. 20-21.

5.Приходченко К. Витоки творчості. Розробки уроків та позакласних заходів з розвитку творчих здібностей учнів (Посібник) / Приходченко К. – Донецьк: Сталкер, 1998. – 416 с.

Дубова Наталія Вячеславівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри художньої та технічної творчості Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Адреса: м. Умань, вул. Садова 2